

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2021-2022

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Milan Vild

Postoj romských jedinců ke vzdělávání

Praha 2022

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jakub Jansa

)

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2021-2022

BACHELOR THESIS

Milan Vild

Attitude od Roma individuals to education

Prague 2022

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jakub Jansa

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská/diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval(a) samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal(a), v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 21.02.2022

Milan Vild

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Jakobovi Jansovi za odborné vedení práce a poskytnutí cenných informací a rad během zpracování mé bakalářské práce.

Anotace

Práce pojednává o postoji romských jedinců ke vzdělávání. Jakožto největší národnostní menšina u nás si Romové a jejich vzdělávání zaslouží značnou pozornost. Jedná se o sociálně slabší znevýhodněnou skupinu, která obecně nejeví zájem o vzdělávání a disponuje jak nižším vzděláním, tak kvalifikací, což vede k ekonomickým problémům. Cíl této práce je pomocí rozhovorů s vybranými romskými studenty a jedinci zjistit, jaké jsou jejich motivace a postoj ke vzdělávání a k dalšímu vzdělávání. V teoretické části práce je popsána historie Romů, jejich zvyky a tradice, následně postoj Romů ke vzdělávání obecně, poté vzdělávání Romů a jejich specifika a problémy. V praktické části práce jsou pomocí rozhovorů s vybranými zástupci romské menšiny zmapovány jejich postoje ke vzdělávání a motivace k dalšímu vzdělávání. Poté jsou uvedeny možné změny v systému vzdělávání, které by mohly vést k vyšší motivaci Romů se dále vzdělávat.

Klíčová slova

další vzdělávání Romů, příčiny školního neúspěchu vzdělávání Romů, postoj Romů ke vzdělávání, Romové, vzdělávání Romů,

Annotation

The thesis deals with the attitude of Roma individuals to education. As the largest national minority in our country, the Roma and their education deserve considerable attention. This is a socially weaker disadvantaged group, which is not interested in education and has both lower education and qualifications, which leads to economic problems. The aim of this work is to find out, through interviews with selected Roma students and individuals, what their motivations and attitudes are towards education and further education. The theoretical part of the thesis describes the history of the Roma, their customs, and traditions, then the attitude of the Roma to education in general, then the education of the Roma and their specifics and problems. In the practical part of the work, their attitudes to education and motivation for further education are mapped through interviews with selected representatives of the Roma minority. Then there are changes in the education system, which could lead to a higher motivation of Roma to continue their education.

Keywords

causes of school failure of Roma education, further Roma education, Roma, Roma education, Roma attitude to education

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 HISTORIE ROMŮ.....	9
2 ROMOVÉ.....	10
2.1 Romská rodina.....	10
2.2 Životní styl a výchova.....	11
2.3 Zvyky a tradice.....	14
3 POSTOJE ROMŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ.....	15
3.1 Předpolady ke vzdělávání Romů.....	15
3.2 Postoj Romů ke vzdělávání.....	16
3.3 Příčiny školního neúspěchu.....	17
3.4 Problematika vzdělávání Romů.....	18
4 VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ.....	21
4.1 Romské vzdělávání v číslech.....	22
5 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH ROMŮ.....	25
VÝZKUMNÁ ČÁST.....	28
6 VÝZKUM.....	28
6.1 CÍLE VÝZKUMU.....	28
6.2 METODIKA.....	28
6.3 Interpretace výsledků.....	30
6.3.1 ROZHOVORY RESPONDENTŮ.....	30
7 SHRUTÍ VÝZKUMU.....	38
ZÁVĚR.....	42
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	44
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ.....	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Otázka menšin v ČR byla, je a pravděpodobně bude ještě dlouhou dobu velmi aktuálním tématem. Nejznámější a také jednou z nejvíce početných menšin u nás jsou Romové. Romové vzbuzují velké emoce a rozdílnou vlnu názorů. Existují Romové, kteří jsou velmi slušní a snaží se přispívat společnosti, ale také existují takoví, kteří společnosti spíše přitěžují a využívají systému. Autor této práce se domnívá, že aby bylo možné Romy pochopit, je nutné pochopit jejich historii, zázemí, kulturu, tradice a další. Pravdou totiž zůstává, že jakkoli Romové mohou působit, stále se jedná o národ jako je každý jiný – se svými zápory i klady.

Lze si všimnout, že velké emoce vzbuzuje inkluze romských žáků ve školách. Někdy je jejich přítomnost pro pedagoga jednodušší a jindy naopak velmi složitá. Postoj Romů ke vzdělávání je jistě zakořeněn také v jejich kultuře a historii, ostatně jako u všech ostatních národů. Pokud se budeme snažit pochopit romský postoj ke vzdělání, budeme jim umět nabídnout vzdělávání takové, jaké je jim blízké, a tímto způsobem je třeba lépe a více integrovat do společnosti.

Cílem této práce, je zjistit, jak romští občané uvažují o vzdělávání, jaký k němu mají vztah a jak ho vnímají. Součástí práce je také zjistit, jakým způsobem se Romové vzdělávají, a co Romy k dalšímu vzdělávání vede, pokud o něj mají zájem.

Práce je rozdělena do dvou částí. V první, teoretické části, jsou obsažena témata jako historie Romů a odkud tento národ pochází, jejich tradice, životní styl, zvyky a další specifické rysy tohoto národa. Poté se práce zaměřuje na vzdělávání Romů a jejich postoje k němu z teoretického hlediska. Jsou zde popsány problémy vzdělávání Romů a možné příčiny neúspěchu ve školském systému.

Na teoretickou část je navázáno praktickou částí, kde je proveden vlastní výzkum. Ten se bude skládat z rozhovorů s několika Romy. Těm jsou položeny stejné otázky ohledně jejich vzdělávání. Bude se tedy jednat o kvalitativní výzkum. Rozhovory budou vyhodnocovány s ohledem na stanovené cíle. Jedná se o pohled Romů na vzdělávání, jak o něm uvažují. Dalším aspektem vyhodnocení rozhovorů je odpověď na otázku dalšího vzdělávání. Jaký k němu mají Romové postoj a jaká je jejich motivace k němu.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE ROMŮ

Původ Romů byl dlouho dobu obestřen tajemstvím. Nebyl jasný a samotní Romové se neradi ke svému původu vyjadřovali, protože rádi udržovaly atmosféru tajemna. K definitivnímu potvrzení původu Romů pomohl lingvistický rozbor romštiny, který potvrdil, že kolébkou národa Romů je Indie. Indové byli ve své době jedním z nejvíce vyspělých národů na světě. Disponovali kanalizací, opevněnými městy, sociálním zařízením apod. Poté ale začala Inde čelit indoevropským nájezdníkům.

Tyto nájezdy způsobily, že část populace Indů byla vyhnána a také byly položeny základy kastovního systému. Nájezdníci a vítězné strany bojů sami sebe zařadili do vyšších vrstev společnosti (do vyšších kast) a původní obyvatelé byli zařazeni do kasty nejnižší – šúdry. Nájezdy pokračovaly a bylo obsazováno stále větší území. Jedním z podmaněných národů na indickém poloostrově byli také Domové. Ti tvořili nezávislý malý stát a samostatné etnikum. Právě tento národ je velice pravděpodobně předkem dnešních Romů.

Možná právě toto znevýhodněné postavení Domů v kastách vedlo k jejich kočování. To probíhalo mezi 3. až 10 stoletím našeho letopočtu. Domové kočovali přes Írán až do Arménie. Zde se cesty rozdělili a část Domů se zde usadila, část pokračovala přes Balkán do Evropy a část na severoafrické pobřeží. Domové dále kočovali a málokdy se usadili z důvodu, že většinou nebyli společností přijati pozitivně. Také je zajímavostí, že chybí historické prameny, které by přesvědčivě doložily jejich historii a původ. Většinou jsou k nalezení pouze prameny ohledně toho, jak Romy vnímaly ostatní národy, tedy majoritní obyvatelé. (Fónadová, 2016)

2 ROMOVÉ

2.1 ROMSKÁ RODINA

Romové přikládají rodině velikou důležitost a je pro ně bezesbytku jednou ze základních hodnot. Proč tomu tak je můžeme zjistit z historie Romů. Ačkoli při kočování byli Romové nezávislí na okolním světě, místě nebo na druhých lidech, v rámci rodiny byli závislý jeden na druhém velmi silně. Rodina poskytovala jistotu obživy, vzdělání a teplo domova.

V rámci romské společnosti se můžeme setkat s tzv. fajtami. Jedná se o příbuzenské struktury, které jsou složitě ohraničené, ale lze říct, že v nich mají Romové určité příbuzenské vztahy. U těchto rodů, fajt, je zajímavé, že jim Romové přikládají větší důležitost než Evropani svým vzdáleným příbuzným.

Romové jsou založeni patriarchálně. Obecně rodiny více preferují syna než dceru. Hodnotu a prioritou romské ženy je rodit děti, čímž získává hodnotu. Ostudou je pro ženu mít málo dětí nebo dokonce žádné. O počtu dětí rozhoduje muž. Pokud je žena neplodná, znamená to pro ni a její rodinu velkou ostudu. Muž má v rodině hlavní slovo, v rodu má potom hlavní slovo nejstarší muž. Úkolem muže je zajistit rodinu finančně. Finance potom předává ženě, která zajišťuje chod domácnosti. Pokud muž nemůže rodinu zabezpečit, zabezpečuje ji žena.

Svatební tradice, podle které se Romové berou, se nazývá mangavipen. Ženich a jeho rodina přichází do domu nevěsty, kde se domluví čas a způsob obřadu, který poté proběhne v domě nevěsty. Oddávání byli nejváženějším členem komunity. Poté následovala hostiny, zpravidla až do druhého dne. Po hostině žena odchází k muži domů a stává se snachou. Po svatbě je více zvýhodněný muž, u kterého se toleruje mnoho „hříchů“ jako je nepřítomnost, nevěra, alkoholismu apod. Pokud obdobné činy udělá žena, může být mužem z rodiny vyhnána. (Budilová, 2007)

Děti vychovávají převážně ženy. Běžně spolu žije několik generací, z toho důvodu je dětství romských dětí kratší, protože se zde stírají rozdíly. Je to zejména z důvodu přístupu, kdy Romové k dětem přistupují jako k sobě rovným a vše v rodině vytváří

společně. Romové se učí společně a systémovému vzdělávání nepřipisují velkou hodnotu. Oproti tomu je u nich vysoce ceněna moudrost, kterou si předávají z generace na generaci pomocí různých příběhů, pohádek apod. Zde hráli důležitou roli starší členové rodiny, kteří se také podíleli na výchově vnoučat.

Ačkoli je pro Romy velkou hodnotou rodina, ani romské rodiny stabilní nejsou. Čelí rozvodovosti, nepřítomnosti členů rodiny z důvodu výkonu trestu a další obtížím jako je třeba odebrání dítěte do ústavní péče a podobně. Také mají Romové stále tendenci k migraci. Nejsilnějším prvkem v rodině – prvkem stability – je matka. (Říčan, 2000)

Typická romská rodina čelí mnoha nedostatkům a ze strany majoritní společnosti je kladena otázka, zdali rodina plní své společenské funkce. Většina Romů dnes žije v tíživých podmínkách, a to vede ve srovnání se zbytkem společnosti k nejistotě a odmítání. Tato situace se do budoucna pravděpodobně nebude zlepšovat, protože Romové mají nízkou kvalifikaci, horší postavení na trhu práce, kde mohou být často diskriminováni a také mají vyšší kriminalitu a nemocnost. Východiskem může být vyšší vzdělanost Romů, kde by jedním z předpokladů bylo dostat dítě do systému vzdělávání co nejdříve a zapojit do něj také další členy rodiny, zejména matku. (Navrátil, 2003)

2.2 ŽIVOTNÍ STYL A VÝCHOVA

Romské děti mají velmi nevýhodné postavení. Romové se často baví jenom spolu a společensky se s Čechy setkávají pouze na různých pracovištích. Svět Roma a Čecha nejsou příliš propojeny. Také mají obě strany samy o sobě navzájem zkreslenou představu, a to integraci nepřidává.

Romové mají v průměru více dětí než rodiny české. Mnohdy žije v bytě více generací nebo příbuzných – i velmi vzdálených. Rodiny udržují kontakty v rámci rodu, kde stojí na vrcholu hierarchie starší zasloužilý jedinci. Ovšem děti v této hierarchii nejsou nijak podceňovány. Naopak je jejich slovu přikládán stejně důležitý význam jako slovu dospělého. Děti jsou motivované svůj názor říkat nahlas a okamžitě. To může působit v české společnosti dojmem nevychovanosti. Také je zajímavé, že Romové hovoří o věcech, které bývají v českých rodinách tabu, zcela otevřeně. Běžně se u nich hovoří o sexu, násilí, zločinech a podobně. Děti mají možnost do těchto debat vstupovat

a běžně se těchto debat účastní. Také si vypráví různé pohádky a příběhy v rámci rodin. Tyto příběhy potom mají na děti větší vliv než škola a značně dítě formují. (Kukla, 2016)

Zajímavým rozdílem mezi Čechy a Romy je také prožívání skutečnosti a fantazií. České děti jsou vedeny k tomu rozlišovat reálný svět a svět pocitů, představ a fantazií. Pokud chtějí hovořit o svých pocitech nebo představách, větu začínají slovy „zdálo se mi“, „cítím“, apod. České děti se také více soustředí na svět reálný než na svět duševní. To často vede k tomu, že v dospělosti neumí analyzovat své pocity a mívají často nešťastné životy nebo končí v psychiatrických léčebnách. Romské děti mají toto jinak. Jsou od malička vedeni k hovoru o všech a dochází k nerozlišování, zdali se jedná o něco v reálném světě nebo se jedná o jejich pocity. Často to může vést až k pocitu, že romské děti lžou, protože i o svých představách hovoří jako o skutečnosti. Nevýhodou je, že jsou méně zaměřeni na reálný svět výsledků, ale výhodou je, že málokdy trpí psychickými obtížemi. (Jakoubek, 2004)

Romové mají také jinou definici pořádku a kázně. Děti jsou často obsluhovány a nejsou příliš vedeni k tomu se sami o sebe postarat. Hůře jsou na tom potom chlapci, kteří k tomuto nejsou vedeni vůbec. O ně se stará matka nebo sestra. Dívky mají také obecně ve škole lepší prospěch, protože jsou více vedeny ke kázni a pořádku. Často děti také nechápou, že nemohou hovořit, kdy chtějí a nechápou vyzvání k tichosti. Tímto si akorát budují větší odstup od neromských národů. Také je zajímavé, že na Romy nefunguje výchova „odložení požitku“. Tedy tvrzení jako „až uděláš X, dostaneš dort“ nejsou schopni pochopit. Je to dáno tím, že české děti vyrůstají v dostatku a odmítnout něco je pro ně zdravé a buduje to u nich trpělivost, cílevědomost a kázeň. Romské děti ale mnohdy dostatek nemají. Tedy nejsou zvyklé odkládat požitek. Nerozumí této výchově a ani na ni „neslyší“. Romské sebevědomí také roste s pochvalou, a naopak s pokáráním se ztrácí. (Navrátil, 2003)

Romská matka pečuje o dítě nejčastěji ve věku kojence. Poté její péče opadá většinou s narozením dalšího dítěte. Část výchovy přechází na dalšího ženského potomka v rámci rodiny, nejčastěji na nezletilou mladou dívku. Vychovávat děti mohou nejen rodiče, ale také babičky a sourozenci. Rodiče většinou vychovávají ambiciózně a přejí si, aby jejich dítě dosáhlo více než oni sami. Prarodiče spíše předávají dále

zkušenosti, ale nejsou ambiciózní. Sourozenci ambiciózní ve výchově jsou, ovšem nemají zkušenosti k předání. (Hirt, 2006)

Výchova romských dětí nevede k jejich individualitě. Je rozhodováno kolektivně a Romové se vždy, jako kolektiv rozhodují. Oproti tomu evropské děti jsou vychovávány k individualitě a jsou učeni k tomu rozhodovat v pozdějším věku sami za sebe. Když chybí individualita, chybí také samostatnost. Romové nejsou díky absenci individuality samostatní, protože zde chybí fungování jako „samostatné jednotky“ vždy jsou odkázáni na názor rodiny. Také sebehodnocení dětí se odvíjí od rodiny, do které patří. Pokud někdo chválí členy rodiny, chválí také samotné dítě a naopak. Zavržení rodinou a smýšlení rodiny o dítěti je podstatné a důležité. (Jakoubek, 2004)

Romové jsou také svým způsobem vychovávány k nedůvěře a strachu. Souvisí s tím jejich historie, kdy byli většinou pronásledováni a zabíjeni, dokonce odváženi do koncentračních táborů. I v současné době se setkáme s častými projevy rasismu vůči Romům a ti si toho také všímají. Proto jsou vedeni od malička k nedůvěře v majoritní rasu a ostražitosti.

Romové se vyznačují dalším specifikem, a to že v jejich pojetí času neexistuje budoucnost a minulost, pouze přítomnost. Většina Evropanů žije minulostí nebo budoucností a přítomnost zažívají pouze okrajově při určitých aktivitách. Rom, však žije více v přítomnosti a také dokáže zpřítomňovat minulost. Významně prožívá vše, co se mu stalo a dokáže si to uvědomit se všemi detaily i emocemi. Z tohoto důvodu je těžké Romy motivovat k budoucnosti, protože v tomto konceptu nežijí. Tedy tvrzení jako „uč se lépe, aby ses měl v životě dobře“, jsou pro ně nic neříkají a nemotivující.

Spolupráce s rodiči romských dětí je obtížná. Odvíjí se od zkušenosti samotných rodičů se školským systémem. Rodiče často nechodí na třídní schůzky a o školu nejeví zájem a jsou předvoláni pouze v případě obtíží. To je přístup, který je od školy více odrazuje. Nejlépe je se s romskou rodinou sblížit v jejich rodinném prostředí, kde je potřeba jim ukazovat úctu a chovat se slušně. Agendu k vyřízení, zpravidla vyřizujeme až jako poslední. Romům se také zavděčíme, pokud je pochválíme. (Hirt, 2006)

2.3 ZVYKY A TRADICE

Součástí romských tradic je úcta, zdvořilost a pohostinnost, a to i vůči příslušníkům jiných etnik. Hodně tradic je spojeno s jídlem. Některé potraviny jsou označovány za nečisté stejně jako přihřívané potraviny, nebo potraviny, do kterých spadl vlas. Každá rodina má svůj způsob zpracování potravin a tím se řídí.

Romové mají také své kroje. Ženy se zpravidla oblékají do výraznějších barev, muži naopak do tmavých. Platil zákaz svlékání nebo odhalování těla, dokonce i v domácnosti. Cudnost je velká ctnost romských žen. Ty se nesměly svléct ani v místnosti, kde byl svatý obrázek. Rodina trestá jakékoli projevy nevhodného chování a odměňuje projevy žádoucí.

Romové nemají své tradiční svátky. Většinou se připojují k oslavám svátků křesťanských. Rozdíly mezi Romy a Čechy vyplývají především z rozdílných hodnot a priorit. Romové jsou více zaměřeni na rodinu než na práci. Lze nalézt také romskou literaturu, která je spíše vypravěčská než vzdělanostní. Velmi zakořeněný je zvyk předávání různých rad a mouder skrze příběhy. (Weinerová, 2014)

3 POSTOJE ROMŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 PŘEDPOLADY KE VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ

Vzdělávání Romů je klíčové a při jejich stále rostoucí populaci velmi podstatné. Postoj Romů ke vzdělávání je však poměrně laxní a vzdělávání nepovažují za důležité. Aby v tomto ohledu mohlo dojít ke změně, je potřeba změnit k Romům přístup a učit je specifickým způsobem, jaký vyžaduje jejich kultura a zázemí.

Jedním z cílů školství v ČR, je také národnostní školství, tedy sblížování menšin s majoritou. Aby tohoto mohlo být dosaženo, musí se vzdělání poskytovat efektivně. V souvislosti s romskými dětmi je potřeba počítat s několika specifiky, kterými jsou (msmt.cz, 2021):

- přijmout počáteční obtíže ve vzdělávání v souvislosti s jazykovou bariérou,
- pěstovat pozitivní postoj žáků i rodičů ke vzdělávání,
- využívat přirozených schopností a nadání žáků při přípravě na budoucí povolání,
- objektivně posoudit míru připravenosti dítěte na školní docházku,
- nepoužívat tresty,
- informovat o Romech a jejich historii,
- vytvářet pozitivní atmosféru,
- věnovat se výchově hudby a pohybu ve větší míře,
- výuka romštiny jako nepovinného předmětu,
- vyučovat o ostatních kulturách.

Evropská unie se také zasazuje o integraci Romů do společnosti v členských státech. Cílem integrace je zvýšit vzdělání Romů a jejich sociokulturní podmínky a snížit diskriminaci. EU je názoru, že aby k tomuto mohlo dojít, musí mít Romové rovný přístup ke vzdělávání a možnost vzdělávat se ve školních institucích. (eur-lex.europa.eu, 2011)

V ČR existuje také vládní dokument s názvem Strategie romské integrace do roku 2020¹, ve kterém jsou mimo jiné obsaženy cíle v oblasti vzdělávání Romů. Tyto cíle jsou vymezeny následovně (vláda.cz, 2015):

- „zvýšení přístupu romských dětí ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání a péči“
- *odstranění praxe nesprávného zařazování romských dětí do vzdělávání s nižšími vzdělávacími ambicemi*
- *odstraňování segregace romských dětí ve vzdělávání, pomoc romským žákům při začlenění do hlavního vzdělávacího proudu*
- *podpora Romů při dosahování sekundárního a terciárního vzdělávání*
- *podpora doplnění vzdělání u dospělých Romů a celoživotní učení.*“

Také je nutno dodat, že vzdělávací podmínky romských dětí jsou značně znevýhodněny. Důvodem je jednak jejich sociální zázemí, kdy spolu žije více lidí pohromadě na menším prostoru. Tedy romské děti mají méně klidu i prostoru pro učení. Také jejich předpoklady ke vzdělávání zhoršuje absence v mateřské škole, protože o romské děti pečuje matka. To zpomaluje získávání dovedností a naladění na pedagogickou praxi. Také je problémem jazyková bariéra, která znesnadňuje porozumět probírané látce. (Šotolová, 2011)

3.2 POSTOJ ROMŮ KE VZDĚLÁVÁNÍ

Vztah Romů ke škole není příliš pozitivní. Škola je vnímána jako nutné zlo a v Romech budí spíše nedůvěřivost až nepřátelskost. Kořeny tohoto postoje najdeme v minulosti, kdy pro Romy nebylo vzdělání rozhodující, protože z důvodu diskriminace ho většinou nemohli uplatnit. Postoj Romů, tedy především těch z chudších a méně vzdělaných poměrů, je ke škole tedy negativní, protože v ní nevidí smysl. Nutno ale také dodat, že existují skupiny vzdělaných Romů, kteří naopak vzdělávání přikládají velkou hodnotu a vedou své děti k úctě ke vzdělání.

---

¹ K 10.5.2021 Vláda schválila navazující strategii s názvem Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030, ke které ale bohužel zatím nejsou k dispozici bližší informace. (vláda.cz, 2021)

Jak již bylo zmíněno, rodinné zázemí je pro Romy důležité, pokud tedy vzdělávání není vnímáno pozitivně rodinou, rodina nebude jevit o školní úspěchy ani další školní záležitosti zájem a dojde tak i k demotivaci dítěte, které poté logicky o školu ztratí zájem také.

Škola pro Romy představuje reprezentaci zcela opačných hodnot. Romové se nedomnívají, že existuje souvislost mezi ekonomickým úspěchem a vzděláním a jsou názoru, že jejich dítě může být bez vzdělání stejně úspěšné jako dítě, které vzděláním prošlo.

Romové také vnímají, že učitel má moc nad dítětem, a to se jim nelíbí. Romští rodiče se zajímají o to, jak se dítě ve škole cítí, a pokud se tam cítí špatně, zkrátka ho tam nepošlou. Také mají negativní zkušenosti se špatným zacházením ve škole jako je šikana, diskriminace a podobně. Pro Romy je přirozené, že se svým dětem přizpůsobují, proto v nich požadavek na přizpůsobení se škole vyvolává nevraživost. (Průcha, 2020)

3.3 PŘÍČINY ŠKOLNÍHO NEÚSPĚCHU

Příčin školního neúspěchu Romů můžeme najít hned několik. V úvodu lze zmínit nízké sociální zázemí rodiny, nízkou míru soukromí dítěte a nízké finanční prostředky na školní náklady. Také sem patří vyšší nemocnost. Na děti působí také rodiče, kteří mají často také nízké vzdělání a negativní postoj k němu spolu se špatnými zkušenostmi ze školského systému.

Další příčinou neúspěchu je také výchova, která je velmi volná. Romské děti nemají režim, jsou nesystematické a nemotivované, to nevytváří předpoklady pro budoucí vzdělávání. Jejich výchova je volná a nedirektivní. Také nejsou děti vedeny k samostatné práci a žití v kolektivu, kde jim dospělí pomáhají snižuje jejich soutěživost a samostatnost. Necítí tedy ani potřebu mít lepší výsledky. Také jsou více temperamentní a potřebují více přestávek. Nejsou dobří v memorování a pamatují si jen to, co je zaujme. (Gulová, 2010)

Velkou bariérou je také jazyk. Malé romské děti ještě nemají vžitý svůj romský jazyk a ve škole jsou vedeni k učení v jazyce českém. Nejsou zároveň nuceni se o ničem

vyjadřovat, takže oba jazyky zakrňují. Vzniká jazykový handicap, který mylně romské děti řadí do zvláštních škol.

Příčiny školního neúspěchu ale nestojí pouze na straně Romů. Nastavení současného školského systému vzdělávání Romů nijak nepomáhá. Překážkou je nastavení systému, kdy nejsou oceňovány kvality žáka a je soustředěna pozornost na jeho výsledky. To vede k frustraci a zadělání na dlouhodobé neúspěchy.

Toto nastavení může vést až k syndromu naučené bezmocnosti, kdy se dítě přesvědčí o tom, že je neschopné. Romští žáci mohou být dezorientováni z nesouladu mezi požadavky na výuku a smyslem vzdělání, který je u nich z rodiny nastaven jako nepodstatný. Škola také podporuje spíše samostatnost než týmovou práci, což odporuje podstatě výchovy romských dětí, které jsou učeny, že jim bude vždy pomáháno. Obtíží je také nedostatečná integrace učitele a žáka. (Šotolová, 2001)

Obtíže také tvoří fakt, že nástup do školy je pro romské dítě obrovskou změnou v dosavadním způsobu života. Romské dítě musí být při nástupu do školy vyzrálé po všech stránkách, aby tuto změnu lépe přijalo. Aby žák lépe školní prostředí přijal, musí k němu být přístupováno s respektem a úctou a nesmí být kladeno příliš mnoho omezení. Škola musí být místem, kam chodí žák rád. (Jarkovská, 2015)

3.4 PROBLEMATIKA VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ

První známky o snaze vzdělávat Romy můžeme vidět ve směrnici O výchově a vzdělání východně zanedbaných a prospěchově opožděných cikánských dětí z roku 1969. Směrnice nařizovala zřídit v mateřských školách třídy, ve kterých se mohli adaptovat romské děti, doporučila zřídit speciální třídy pro první stupeň základních škol, ve kterých by se mohly opožděné děti vzdělávat a umožňovala také zřídit speciální oddělení školních družin, kroužků a skupin v dětských domovech. Pozdější směrnice, která navázala v roce 1972, kladla důraz na vyučovací jazyk a změnu klasifikace a zaměřuje se na změnu přístupu učitelů k romským žákům. V roce 1973 byl potom vytvořen návrh dlouhodobé koncepce předškolní a školní výchovy cikánských dětí, kde se mimo jiné doporučovalo, aby se učitelé naučili romsky. Dnes se systém snaží, romské děti dostat do vzdělávání v běžných školách, aby děti nebyly vyřazovány. Toto

řešení ale také není dostačující, protože Romové stále čelí problémům jako sociální slabost a jazyková bariéra. Tento stav je tedy neuspokojivý, protože vede k tomu, že romské děti stále dosahují nižšího vzdělání. (Páchová, 2018)

V souvislosti se vzděláváním Romů se můžeme setkat se dvěma pojmy, a to je inkluze a integrace. V případě integrace se jedná o zařazení žáka do běžných škol s cílem snížit budoucí rozdíly ve vzdělání žáků. Pokud by se žák vzdělával ve speciálních školách, mohlo by docházet ve vyšších ročnících k velkému rozdílu ve vzdělání, a také oddělení žáků do speciálních škol posiluje diskriminaci. Inkluze je potom zahrnutí i těžce postižených jedinců do běžného vzdělávání s cílem podpořit rovnocenný život ve společnosti a snížení diskriminace. (Zicher, 2019)

V Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (2013, s. 128) je romský žák definován jako *„žák, který pochází z prostředí sociálně nebo kulturně a jazykově odlišného od prostředí, v němž vyrůstají žáci pocházející z majoritní populace. Jsou to žáci z různých u nás již žijících menšin nebo žáci přicházející k nám v rámci migrace.“*

Další zmínku o speciálních vzdělávacích potřebách můžeme nalézt v zákoně č. 561/2004 Sb., školský zákon, který v odst. 1 definuje, že: *„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.“*

Zákon také v odst. 2 stanovuje podpůrná opatření pro podporu vzdělávání takových žáků jako:

„a) poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení,

b) úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky,

c) úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,

d) použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,

e) úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených rámcovými vzdělávacími programy a akreditovanými vzdělávacími programy,

f) vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,

g) využití asistenta pedagoga,

h) využití dalšího pedagogického pracovníka, tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící nebo možnosti působení osob poskytujících dítěti, žákovi nebo studentovi po dobu jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení podporu podle zvláštních právních předpisů, nebo

i) poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených.“

Mnoho romských žáků spadá právě do školství speciálního. Romští žáci jsou klasifikováni jako děti se speciálními potřebami. Speciální školství zahrnuje speciální školy, zařízení ústavní a ochranné výchovy a speciální pedagogická centra. Vzdělávání pro tyto žáky je zabezpečováno na školách běžných (inkluzí a integrací) nebo na školách praktických. Praktická škola zajišťuje vzdělávání pro děti se speciálními potřebami, primárně pro žáky s mentálním postižením. Poskytuje se zde základní a až dvouleté střední vzdělávání. Škola má za smysl připravit žáka na výkon jednoduchých činností a je ukončena závěrečnou zkouškou. (Páchová, 2018)

4 VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ

Škola by se měla snažit o adaptaci romských jedinců. Ve škole jsou prezentovány jiné hodnoty než ty, kterým se Romové učí doma. K potřebám romských dětí ve vzdělávání patří respekt individuality, menší význam na memorování, rozvíjení přirozených talentů a zaměření na silné stránky dítěte. (Richardson, 2012)

Ve škole by se měla aplikovat multikulturní výchova, tedy snaha o integraci menšin do většiny, výchova ke vzájemnému respektu a poznání svých tradic a zvyků. To, co Romové zažijí s českými dětmi ve škole poté formuje jejich postoj k Čechům v dospělosti. Důležitá je zde osobnost učitele, který působí jako autorita a závisí na něm úspěšnost vzdělávání nejen romských dětí. Pokud se učiteli podaří navázat dobrý vztah s romským žákem, může ho motivovat k dalšímu studiu, jak uvádí někteří autoři. Učitel by měl jevit zájem o kulturu dítěte a o dítě samotné. Měl by také mít upřímný zájem o dítě, který autoři uvádí jako důležitý aspekt motivace ke vzdělávání. Učitel by měl dítě respektovat a stavět se k němu jako k rovnému, ale zároveň si být vědom jeho kulturních odlišností a neklást na něj příliš velké nároky.

Podstatná je také spolupráce s rodinou. Učitel by měl tvořit vztah s rodinou a zaměřovat se na silné stránky a pozitiva dítěte. Ideální jsou i návštěvy v místě bydliště dítěte. Učitel by se neměl v komunikaci s rodiči zaměřovat na získávání určitých výhod, ale spíše na podporu dítěte ve vzdělávání a na neprohlubování současného neideálního stavu. (Mischovic, 2013)

Vzdělávání Romů by také značně pomohla účast v předškolním vzdělávání, která je ale bohužel stále malá. Nedochází tak k přípravě dětí na vzdělávání, což také snižuje jejich naději na dobré školní úspěchy. Absenci v mateřské škole se snaží nahradit tzv. přípravné třídy, které ale nejsou zdaleka takto efektivní. Nicméně i přesto vystupují jako substituce mateřských škol od roku 1993. Docházka do přípravných škol zvyšuje šanci na školní úspěchy oproti žákovi, který nebyl ani v mateřské škole ani v přípravné třídě. (Mosquera, 2020)

Dalšími doporučení pro vzdělávání Romů je výuka v romštině, s romským asistentem pedagoga, popř. zaměření na výuku českého jazyka od mateřské školy nebo v přípravných třídách. Romské děti se učí v českém jazyce, kterému mnohdy příliš nerozumí, a to komplikuje jejich celkovou výuku. V tomto ohledu by také mohl pomoci asistent pedagoga, který, pokud je to možné, by měl ideálně být romské národnosti nebo uměl hovořit romským jazykem. Asistent pedagoga může potom pomáhat romským dětem s integrací do školního systému, ale také s výukou a mimoškolní výchovou. Výhodou je také pokud škola zaměstnává sociálního pracovníka, který může pomoci s integrací romských dětí a s otevřením školy rodičům dětí.

Dalším doporučením v oblasti vzdělávání Romů je zaměření se na volnočasové aktivity. Pokud je dítě stimulováno i ve svém volném čase a je motivováno trávit čas organizovaně, může to vést k jeho větší socializaci a také k většímu zájmu o školský proces. Volnočasová aktivita by mohlo vypadat jako zapojení žáka do školních aktivit pro volný čas nebo může zapojit Romy do obecního dění a obecních aktivit. Těchto aktivit se mohou účastnit také rodiče, což přispívá k rozvoji osobnosti romských dětí. Ideální je, pokud volnočasové aktivity jsou zaměřené také na Romy a jejich historii. (Mischovic, 2013)

4.1 ROMSKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V ČÍSLECH

Výsledky sčítání lidí, domů a bytů v ČR v roce 2001² nám poskytují zajímavý pohled na romskou populaci a jejich vzdělání. Jak již v této práci zaznělo, negativní postoj Romů ke vzdělání vede k jejich nízké vzdělanosti. To dokazuje tabulka níže, která zobrazuje obyvatelstvo v ČR podle národnosti³ a dokončeného vzdělání. Z tabulky vidíme, že zastoupení Romů s vyšším vzděláním je mizivé.

---

² V době psaní této práce bohužel nebyly k dispozici výsledky z aktuálního sčítání v roce 2021.

³ Jsou zde zahrnuty pouze výsledky u respondentů, kteří uvedli příslušnost k romské národnosti. Reálné výsledky se tedy mohou mírně lišit, pokud bychom zahrnuli romské jedince, kteří se ale k této příslušnosti nepřihlásili.

Tabulka 1 Vzdělání dle národnosti

Nejvyšší ukončené vzdělání	Romové	Obyvatelstvo celkem
Bez vzdělání	674	37 932
Neukončené základní	466	23 355
Základní vzdělání	4 877	1 951 754
Vyučení bez maturity	820	1 760 708
Střední odborné bez maturity	590	1 494 692
Učební obory s maturitou	42	125 281
Úplné střední všeobecné s maturitou	82	430 982
Úplné střední odborné s maturitou	227	1 578 654
Nástavbové studium	31	188 114
Vyšší odborné vzdělání	23	108 140
Vysokoškolské bakalářské	14	46 115
Vysokoškolské bakalářské	106	683 490
Vědecká příprava	9	32 854
Nezjištěno	206	113 127
děti do 15 let	3 579	1 654 862
obyvatelstvo úhrnem	11 746	10 230 060

Zdroj: Sčítání lidu, domů a bytů 2001

Zajímavé je také se podívat na ekonomickou aktivitu Romů. Vzhledem k jejich nižšímu vzdělávání a kvalifikaci Romové čelí obtíži najít si stabilní zaměstnání. K věci také nepřispívá horší zdravotní stav a možné rasové znevýhodnění při hledání zaměstnání. Tabulka níže uvádí přehled ekonomicky aktivních a neaktivních Romů a také jejich druh zaměstnání. Data opět vychází ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001, v současné chvíli se tedy mohou lišit.

Tabulka 2 Ekonomicky aktivní Romové

Aktivita	Počet
Ekonomicky aktivní	5 365
<i>Nezaměstnaní</i>	3 072
Ekonomicky neaktivní osoby	6 210
<i>Zaměstnavatelé</i>	70
<i>Zaměstnanci</i>	2 657
<i>OSVČ</i>	285
<i>Nezjištěné postavení v zaměstnání</i>	2 328
<i>Pracující s druhým zaměstnáním</i>	100

Zdroj: SČLB, 2001

Z tabulky vidíme, že převažuje počet ekonomicky neaktivních Romů, z nichž převažují děti a studenti. U ekonomicky aktivních obyvatel převažují nezaměstnaní

Romové. To může být dáno obtížemi při hledání práce, které jsou zmíněné výše. Zaměstnaných Romů je pouze pětina z celkového počtu Romů. Toto poukazuje na sociální problém a nutnost řešit romskou situaci.

5 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH ROMŮ

Vzdělávání dospělých Romů se ve svých principech neliší od vzdělávání jiných dospělých. I dospělý Rom má totiž různou úroveň vzdělání, různé zkušenosti, vlastnosti nebo různé motivy k dalšímu studiu. Důležitou roli hraje v obou skupinách motivace. Vzdělávání nad rámec povinné školní docházky, která končí úspěšně ukončenou základní školou, totiž není v ČR povinné. V dalším vzdělávání tedy musí samotný člověk vidět význam a přínos především pro sebe a svůj budoucí život.

Vzděláváním dospělých se zbyývá andragogika. V rámci této vědy se setkáme s různými popisy vzdělávání dospělých, kteří jsou rozděleni mimo jiné také podle věku. V rámci této práce budu ale za dospělého jedince označovat člověka staršího 18 let, který má ukončené základní vzdělávání nebo vzdělávání vyššího typu. Obecně lze vyjmenovat určitá specifika vzdělávání dospělých, která se bezesporu týkají také Romů. Jedná se především o nutnost užitečnosti vzdělávání a existenci zpětné vazby. Také musí vzdělávání respektovat specifika dospělých jako je například snížené vnímání, vyšší unavenost a další. Dospělý člověk je také mnohem méně přizpůsobivý, má své zažité stereotypy, povinnosti a další.

Dospělý člověk se může v ČR vzdělávat formálně (tedy v rámci státních nebo soukromých institucí) i neformálně. I dospělý člověk má podle Strategie celoživotního učení v ČR možnost získat kurz pro dokončení základního vzdělávání (pokud ho dokončené nemá) a následně si formální cestou doplnit vzdělání další. Možnosti formálního vzdělávání jsou upraveny v zákoně č. 561/2004 Sb., školský zákon. Dospělý jedinec se kromě denní formy vzdělávání může účastnit vzdělávání také večerně, dálkově, distančně nebo kombinovanou formou.

Dospělí se mohou dále vzdělávat v rámci formálního vzdělávání na středních školách. Zde mohou navštěvovat střední odborné školy, odborná učiliště, gymnázia nebo konzervatoře. Střední vzdělávání je podstatné, protože upevňuje rozvoj dovedností, vědomostí a schopností získaných v základním vzdělávání. V zákoně také stojí, že střední vzdělávání vytváří předpoklady pro plnoprávní osobní i občanský život. V rámci středních škol mohou probíhat také rekvalifikační kurzy, v kterých si mohou studenti rozšířit nebo změnit svoji kvalifikaci (týká se praktických oborů). Také lze

využít nástavbová studia u absolventů učebních oborů, kde je možné získat maturitu nebo vyšší kvalifikaci pro vyšší úspěšnost na trhu práce.

Další možností formálního vzdělávání je vzdělávání na vysokých školách nebo na vyšších odborných školách. Toto vzdělávání má dále prohlubovat získané středoškolské znalosti a připravit člověka na výkon povolání se specifickými požadavky. Pro přijetí na vysokou školu je zapotřebí maturity. Vysokým školám se věnuje zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

Samostatnou otázkou je, motivace dospělých Romů je vzdělávání. Dospělý musí do dalšího vzdělávání vstoupit dobrovolně. Motivace je tendence udělat nějakou věc nebo dosáhnout určitého cíle, ať už se snahou získat něco lepšího nebo se snahou vyhnout se negativním dopadům. Ke vzniku motivace je ale zapotřebí motivu, tedy potřeby, která je impulzem k jednání. U otázky vzdělávání poté funguje vidina lepšího uplatnění nebo pracovního postupu, popř. snaha se zdokonalovat nebo se lépe zapojit do společnosti.

Pro další formální vzdělávání musí mít tedy jakýkoli člověk vlastní potřebu a musí k němu cítit motivaci. Podle dostupných dat se ale do formálního vzdělávání vrací pouze 9 % dospělých, a zde platí, že větší pravděpodobnost návratu je s vyšším ukončeným vzděláním. Tedy pro Romy, kteří často disponují nižším stupněm dosaženého vzdělání, může být toto značným problémem. Dospělí jedinci také často uvádí jako motivaci pro další vzdělávání lepší možnosti pracovního uplatnění, osobní rozvoj nebo požadavek zaměstnavatele. Bohužel nebyly přístupné tyto údaje týkající se přímo romské populace. Další vzdělávání, ale můžeme dát do souvislosti se současnou situací a s uplatněním Romů na trhu práce.

Obecně také dospělí čelí různým překážkám při vstupu do dalšího vzdělávání. jedná se o nedostatek času, omezení zájmů, zdravotní potíže apod. Bariérou mohou být předešlé zkušenosti ze školského systému, vlastní přesvědčení a zkušenosti se školským systémem, nebo absenci vnějších impulzů k dalšímu vzdělávání. Překážkou také může být nedostatek finančních prostředků nebo přesvědčení, že vzdělávání nemá smysl. (Zormanová, 2017)

U Romů je problém ten, že většina Romů ukončí vzdělání základní školou a dále již nepokračují. To také podle předchozích výzkumů snižuje jejich motivaci k dalšímu vzdělávání. Pokud Romové dále pokračují, vybírají si většinou učební obory nebo odborné školy, kde je jejich vzdělání zakončené výučním listem. Při nástupu na klasickou střední školu mohou také Romové čelit obtížím s tím, že je zde minimum romských žáků, a tak se mohou cítit osamělí. To mnohdy vede také k ukončení studia. Překážkou u Romů bývají také finance, kdy je studium na střední škole náročnější a pro romské rodiny nákladné. (vláda.cz, 2011)

Ze zprávy EU ohledně vzdělávání Romů (europa.eu, 2018) také vyplývá, že důvodem, proč se Romové dále nevzdělávají je z 30 % přesvědčení, že disponují dostatečnou mírou vzdělání, a z 19 % shodně školní neúspěchy nebo finanční obtíže.

VÝZKUMNÁ ČÁST

6 VÝZKUM

V rámci této části práce bude proveden výzkum a jeho interpretace. Výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů se čtyřmi dospělými Romy a mapoval jejich postoj ke vzdělávání, jejich zkušenosti, motivace a také rodinné zázemí. Cílem výzkumu bylo co nejvíce objektivně posoudit celou komplexitu tématu motivace k dalšímu vzdělávání.

6.1 CÍLE VÝZKUMU

Cílem této práce je zjistit, jak Romové uvažují o vzdělávání, jaký k němu mají vztah a jak ho vnímají. Dílčím cílem práce je také zjistit, jakým způsobem se Romové vzdělávají, a co Romy k dalšímu vzdělávání vede, pokud o něj mají zájem.

V rámci této práce jsou stanoveny dvě hlavní výzkumné otázky:

HO1: Jak dospělí romští jedinci vnímají vzdělávání a jak o něm uvažují?

HO2: Mají Romové motivaci k dalšímu vzdělávání (nad rámec základního)?

Jsou také stanoveny vedlejší výzkumné otázky, a to:

VO1: Jaký je vztah Romů ke vzdělávání?

VO2: Co Romy vede k případnému zájmu o další vzdělávání?

VO3: Jaký je postoj Romů ke vzdělávání?

VO4: Mají zkušenosti ze základního vzdělávání se školským systémem souvislost s motivací pro další vzdělávání?

6.2 METODIKA

Vzdělávání a motivace k němu je problematikou velice individuální, a to obzvláště u romských jedinců, kde se přístup může lišit v závislosti na konkrétní rodině či

konkrétních zkušenostech vybraného jedince. Proto i k tomuto výzkumu v rámci práce bude přistupováno individuálně a jako metoda výzkumu byl zvolen polostrukturovaný rozhovor, tedy kvalitativní metoda sběru dat. Tato metoda se jeví být jako nejvhodnější, a to z důvodu, že polostrukturovaný rozhovor umožňuje tazateli jít dostatečně do hloubky tématu a odhalit skutečné motivace jedince. Zároveň se jedná o metodu více individuální a umožňující na člověka nahlédnout komplexně a detailně. (Hendl, 2017)

V rámci rozhovoru bylo připraveno několik otázek, které byly vybraným respondentům položeny. V případě potřeby byl hovor v některých částech rozveden (zejména v případě nutnosti ujasnit si odpověď), jindy byly některé otázky probírány do větší hloubky, případně vynechány, pokud na ně bylo již v rámci rozhovoru odpovězeno, nebo pokud jejich položení ztratilo význam. Otázky, které byly respondentům položeny, byly následující:

1. Jaká je Vaše zkušenost ze základní školy? (Zajímá mě především to, jak jste se ve škole cítili, a nakolik Vám její navštěvování přišlo užitečné jako dítěti)
2. Vnímali jste podporu ze strany rodiny ve vzdělávání jako děti? Pokud ano, jakou? Pokud ne, proč?
3. Znáte postoj svých rodičů ke vzdělávání ve školách? Co si o něm myslíte?
4. A co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy teď jako dospělí?
5. Je podle Vás vzdělávání důležité? Proč?
6. Je podle Vás důležité vzdělávat se dál (např. střední či vysoká škola)? Proč?
7. Je podle Vás důležité vzdělávat se celý život (jakoukoli formou, nemusí se již jednat o institucionální vzdělávání)? Proč?
8. Co Vám vzdělání do života dalo?
9. Co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy?
10. Máte motivaci se dál vzdělávat? Proč?
11. Myslíte si, že Váš nějak Vaše zkušenost ze základní školy ovlivnila v otázce vnímání vzdělávání? Jak?
12. Jaký byste řekli, že je postoj romské komunity ke vzdělávání obecně?

Jako respondenti byly vybrány čtyři osoby, z nichž dvě pochází ze stejných rodinných poměrů a jedná se o dvojčata, tedy jejich cesta vzděláváním byla velmi podobná. Dvojčata pochází z blízkého okolí autora této práce. Druzí dva respondenti

byli vybráni náhodně pomocí dotazů na Instagramu autora s žádostí o propojení s Romy, kteří by byli ochotni se do toho výzkumu zapojit. Autor práce se takto spojil se dvěma dalšími respondenty.

Rozhovory s respondenty probíhaly v průběhu prosince 2021 formou online rozhovorů na platformě Zoom a Microsoft Teams. Respondenti byli seznámeni s účelem hovoru pro zpracování této práce a byli požádáni o udělení souhlasu k nahrávání. Ten udělili všichni. Následně byly jejich odpovědi přepsány do písemné formy a tvoří přílohu této práce. Rozhovor s jednou osobou trval v průměru 25 minut, probíhal v klidném a ničím nerušeném prostředí. Respondentům byla přislíbena anonymita a z toho důvodu budou dále v práci označovány jako R1-R4 (R = respondent).

Na tomto místě je také vhodné uvést stručnou charakteristiku respondentů, protože ta může mít vliv na získané výsledky. R1 a R2, tedy již zmíněná dvojčata, jsou ženy, které byly narozeny v roce 1988, tedy v současné chvíli je jim 34 let. Obě jsou zaměstnané, stejně jako jejich rodiče, získaly střední vzdělání s maturitou a jejich rodiče udržují s romskou komunitou pouze formální styky. Dle jejich slov jsou ale od mala spíše obklopeny Čechy. R3 je muž ve věku 25 let, který má ukončené základní vzdělání. V současné době je nesměstnaný. Žije v Brně a je hrdým členem romské komunity. Jeho rodiče jsou také nezaměstnaní. V současné době má partneru a dvě malé děti. R4 je také muž ve věku 39 let, má tři děti a manželku. Má nestabilní zaměstnání a je vyučen v oboru zedník, čímž se také občasně živí. Jeho práce jsou spíše nárazové.

6.3 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

V rámci této části práce je uvedena interpretace výsledků rozhovorů mezi respondenty.

6.3.1 ROZHOVORY RESPONDENTŮ

Jaká je Vaše zkušenost ze základní školy?

Respondentům byla jako první položena otázka ohledně jejich zkušenosti ze základní školy. Tazatel se zajímal o to, jak se jako dítě ve škole cítili a nakolik vnímali její navštěvování jako užitečné. Následně si tazatel ještě ověřil, zdali je tedy jejich zkušenost pozitivní nebo ne. Respondenti se zde v podstatě shodli na tom, že některé předměty je bavily a jiné ne, ale zároveň také na tom, že u předmětů, které je nebavily, mnohdy nevěděli, proč se danou látku učí, a k čemu jim bude užitečná. R1 uvedla, že přístup některých učitelů hodnotí pozitivně, ale přístup jiných naopak negativně, dále uvedla, že ji nebavilo věnovat pozornost předmětům, kterým nerozuměla. R2 uvedla, že zažila znevažování svých zájmů v předmětech jako tělocvik nebo výtvarná výchova, a že se setkala s negativními reakcemi, že tyto předměty jdou každému, a že jim ani učitelé nevěnovaly přílišnou pozornost. To R1 mrzelo, protože právě v těchto předmětech by se ráda rozvíjela. Větší pozornost ale byla podle ní kladena na předměty, ve kterých byla slabší, a to způsobilo, že svoji zkušenost vnímala negativně. R3 uvedl, že chodit do školy byla pro něj pouze povinnost. Setkal se s negativním zacházením ze strany učitelů a taky uvedl, že nerozuměl významu učiva a jeho důležitosti pro reálný život. Obdobnou odpověď měl také R4, který uvedl, že mu učivo dávalo smysl až při praktické výuce na odborném učilišti (obor zedník). R3 i R4 se shodují na tom, že jim chybělo vysvětlení učiva a jeho důležitosti.

Z výše uvedeného můžeme říct, že většině respondentů chybí vysvětlení, proč by se danou látku měli učit, případně jim chybí více pozornosti na oblasti, kterým by se chtěli věnovat. U dvou respondentů také můžeme říct, že se setkali s negativním postojem ze strany učitelů v případě, kdy čelili potížím při vzdělávání. Tři ze čtyřech respondentů označují svoji zkušenost jako negativní nebo spíše negativní, pouze jeden respondent ji označuje jako neutrální nebo spíše pozitivní. Z těchto odpovědí tedy můžeme usuzovat, že zkušenost ze základní školy je nutnost učit se něco, o čem respondenti neví, proč je důležité to pro ně důležité, neochota nebo malá snaha učitelů pomoci slabšímu žákovi, a vyšší pozornost na předměty, které nejsou pro romského žáka zajímavé.

Vnímali jste podporu ze strany rodiny ve vzdělávání jako děti?

Zde se odpovědi mírně lišily, ale v podstatě lze konstatovat, že respondenti nevnímali podporu v oblasti vzdělávání u svých rodičů. U R1 a R2 byla snaha rodičů, aby bylo dosaženo určité úrovně vzdělávání, kterou považují za dostatečnou (střední

s maturitou), ale rodiče se nijak respondentům v oblasti školních otázek nevěnovali. Motivací pro vzdělání zde byla vidina lepších peněz a zabezpečení svých dětí. R3 uvedl, že ho rodiče ve vzdělání nepodporovali a záleželo jim pouze na tom, aby syn dokončil základní školu. Důvodem bylo údajně tvrzení, že ani otec vzdělání v životě nepotřeboval, a tedy nepotřebuje ho ani syn. U R4 převažovala podpora ve smyslu naučit se něco užitečného, přičemž za užitečné je považována práce rukama, nebo nějaká práce, která je viditelná. Podle R4 v rodině panuje přesvědčení, že přemýšlení nikoho neuživilo, a že je potřeba něco umět (R4 je vyučený zedník).

Obecně u těchto respondentů platí, že úroveň jejich dosaženého vzdělání koresponduje s důležitostí a vnímáním vzdělání ze strany jejich rodičů. U všech čtyřech respondentů lze konstatovat, že rodiče měli ambice na určitý stupeň dokončeného vzdělání, ale o vzdělávání se dále nezajímali (ve smyslu pomoci dětem apod.). Také z výzkumu vyplývají dva poznatky, a to že pozitivní motivací pro vzdělávání rodičů bylo zajištění dětí v životě, a to, aby něco uměly. Naopak negativní motivací byl postoj, že oni sami nikdy vzdělávání nepotřebovali, a že je lepší něco umět, než jen „přemýšlet“.

Znáte postoj svých rodičů ke vzdělávání ve školách?

V rámci této otázky lze obecně považovat odpovědi respondentů za spíše negativní. R1 řekla, že rodiče vnímají vzdělání jako důležité pro uplatnění v životě. R2 nemohla na toto dostatečně odpovědět a nevyjádřila se, nicméně uvedla, že postoj rodičů je asi pozitivní, protože cítila „nucení“ do vzdělávání. R3 uvedl, že si myslí, že je rodičům jedno, zdali vzdělání bude nebo ne. Také uvedl, že jeho rodina nezná nikoho, komu by vzdělání v životě pomohlo. R4 má podobný názor s rozdílem, že je podle něj důležité pouze vzdělání praktické, nechápe význam vzdělání pouze „v hlavě“, stejně jako jeho rodiče.

Z odpovědí respondentů je patrné, že se přesvědčení rodičů a postoj ke vzdělání přenáší také na děti. Také i zde lze vycítit význam praktičnosti vzdělání a jeho přínosu, který je patrný u R3 a R4. Zatímco R3 a jeho rodina nezná nikoho, komu by vzdělání bylo prospěšné, R4 považuje za prospěšné pouze praktické vzdělání. Toto můžeme propojit také s první otázkou a s pochopením významu toho, co se právě učím, a proč se

to učím. Prozatím je ze všech tří odpovědí patrné, že je potřeba ukazovat přínos a vysvětlovat co a proč je ve vzdělávání důležité. Je zde mírně cítit vliv okolí a jejich zkušeností, který také může postoj ke vzdělávání formovat. Bezesporu můžeme říct, že se postoj rodičů částečně přenáší také na děti.

A co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy teď jako dospělí?

Ohledně této otázky si R1 myslí, že je vzdělávání užitečné. Sama vnímá jeho přínos v oblasti svého zaměstnání a také ve srovnání se svými rodiči. Je ale také názoru, že školy nejsou nastavené individuálně na jedince, ale snaží se děti „házet do jednoho pytel“, a to jí činí obtíže. R2 si myslí, že by se v životě obešla i bez vzdělávání. V praxi se prý setkala se situacemi, kde jí vzdělání příliš nepomohlo. O vzdělávání na školách si myslí, že se soustředí jen na některé předměty a jiné jsou nedůležité (především ty, ve kterých se R2 domnívá, že vyniká). R3 si myslí, že je vzdělávání zbytečné. Tvrdí, že mu nikdy nic nepřineslo, že se cítil hloupě, a připadal si, že učitele obtěžuje. Jeho zkušenost ze školského systému je celkově negativní. R4 vyzdvihuje praktickou část učiva. Je názoru, že škola je užitečná pouze tehdy, když učí praktické věci a dovednosti.

Z těchto odpovědí lze vycítit, že vlastní zkušenost se vzděláváním ovlivnila vnímání školského systému respondenty. Můžeme předpokládat, že část tohoto svého vnímání poté mohou projektovat také do svých dětí, a takto se může dlouhodobě formovat postoj komunity ke vzdělávání. Dva respondenti považují vzdělávání za důležité zcela nebo pouze jeho praktickou stránku, dva ho považují za důležité méně. Zároveň tito dva mají negativní zkušenost ze školského systému a se zacházením se svojí osobou (nahlížení jako na hloupé apod.). Lze tedy říct, že to, co si lidé myslí o vzdělávání značně souvisí s jejich osobností zkušeností.

Je podle Vás vzdělávání důležité? Proč?

R1 odpověděla, že je podle ní vzdělávání důležité, protože pomáhá otevírat nové možnosti. R2 považuje důležitost vzdělání pouze za částečné, a to s ohledem na praxi, kde se může vzdělání jevit jako neužitečné. R3 nepovažuje vzdělání za důležité vůbec. Jako důvod uvádí, že nikdy vzdělání nepotřeboval. R4 považuje za důležité pouze praktické vzdělávání a naučení se určitým dovednostem.

Na těchto odpovědích si lze všimnout zajímavé souvislosti, a to že se respondenti utvrdili o významu vzdělávání nejen na základě své vlastní zkušenosti ze školského systému, ale také na základě odezvy z praxe. Mezitím, co R1 se v praxi setkala s významem a důležitostí vzdělávání hlavně ve svém zaměstnání, zbylí respondenti se s tímto nesetkali. To může být také jedním z důvodů, proč R1 považuje vzdělání za důležité a zbylí respondenti za méně důležité.

Je podle Vás důležité vzdělávat se dál (např. střední či vysoká škola)? Proč?

Respondenti se shodují, že další vzdělávání je důležité. Výjimkou je R3, který tvrdí, že další vzdělávání v životě nepotřeboval a zároveň zmínil, že chápe, že někdo po dalším vzdělávání může toužit. Podle něj si tak může prodloužit mládí. R1 se domnívá, že další vzdělávání je potřebné z důvodu větší specializace a užšího zaměření. R2 se zase domnívá, že další vzdělávání je pro ni mnohem více uchopitelné, zajímavé a lepší. R4 vyzdvihl praktickou část vzdělávání, kdy se mohl učit od lidí v oboru a od těch, kteří něco skutečně umí.

Na této otázce je zajímavé to, že téměř všichni respondenti vidí ve vzdělávání přínos, a to především z důvodu jeho užšího zaměření a praktičnosti. Pravděpodobně si střední školu vybírali podle toho, co je zajímavá, a co chtěli dělat, a to se také odrazilo na jejich přístupu a vnímání dalšího vzdělávání. Toto bude pravděpodobně také největší rozdíl mezi vzděláváním základním a dalším.

Je podle Vás důležité vzdělávat se celý život?

Na této otázce se shodují všichni respondenti. Podle nich je důležité se vzdělávat. R1 spojuje vzdělávání s prací a s nutností držet krok s tím, co se v práci děje. Dává vzdělávání tedy do souvislosti s pracovním uplatněním. R2 má podobný názor a dává nutnost dalšího vzdělávání do souvislosti především s měnící se dobou a nutností se učit novým věcem. Dokonce také R3 je názoru, že je vzdělávání důležité. Nehovoří ale o institucionálním vzdělávání, ale spíše vzdělání a učení se životem a novými zkušenostmi. R4 dává další vzdělávání do souvislosti s prací a měnícím se prostředím v ní, kdy má pocit, že by bez dalšího vzdělávání nesupěl.

Na této otázce je zajímavé to, že ji respondenti hodně spojují se svým současným zaměstnáním nebo s životem. Je zřejmé, že si uvědomují, že bez dalšího vzdělávání by se dál v práci neposunovali a postupně by se zhoršovalo jejich pracovní uplatnění. Na druhou stranu je i zde patrný vliv reálného života, užitečnosti a využití vzdělání. Pokud je respondentům jasné, k čemu má vzdělávání vést, a jaké jsou jeho benefity, nebrání se mu. Zároveň si všichni uvědomují proměnnost života a nutnost reakce právě jakoukoli z forem vzdělávání.

Co Vám vzdělání do života dalo?

R1 se domnívá, že ji vzdělání umožnilo získat lepší zaměstnání a také lepší pocit sama ze sebe. Také uvádí, že poznala nové kamarády, a že vstup do života bez vzdělání by byl mnohem těžší. R2 reagovala velmi podobně. Souhlasí s tím, že jí vzdělání dalo možnost najít si lepší práci, a dokonce uvádí také uvědomění toho, co ji v životě baví. R3 uvedl, že získal nové zkušenosti a naučil se několik důležitých věcí. Také upřesnil, že se jednalo o různé zajímavé informace, které mu utkvěly v hlavě. R4 vypichuje důležitost především u práce a pracovních zkušeností. Důležitost přikládá také získaným kontaktům v rámci studia, které mu zajišťují práci i dnes.

Z odpovědí je vidět, že vzdělávání mělo na všechny respondenty bezesporu dopad. Ať už se jedná o lepší pracovní možnosti, nové informace nebo i nové přátele. Je patrné, že vzdělávání svoji stopu v respondentech zanechalo, a i když jejich zkušenost se vzděláváním nemusí být pozitivní, něco si ze vzdělávání odnesli.

Co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy?

Na tuto otázku se odpovědi překvapivě shodovaly. Názory na vzdělávání jsou vesměs pozitivní, R1 uvedla, že je podle ní důležité mít všeobecný přehled a tvořit si návyky od mala tím, že člověk do školy chodí. R2 s tímto souhlasí, ale zároveň by ve školách uvítala více osobní přístup, který zde podle ní chybí. Také uvažovala nad tím, zdali by nebylo vzdělávání efektivnější, kdyby bylo na méně dětí více učitelů. R3 je také názoru, že je dobré do školy chodit. Vzhledem k tomu, že celou dobu byl laděný spíše negativně, byla mu položena doplňující otázka, zdali by něco ve školském systému chtěl změnit. Odpověděl také směrem k větší individualitě a k osobnějším

uvažování nad dítětem. Vadí mu nutnost přizpůsobovat se systému. R4 potom také vypíchl důležitost a význam školní docházky. Na druhou stranu se ale domnívá, že škola je užitečná pouze v případech, kdy učí žáka praktické nebo využitelné věci pro praxi.

Toto lze shrnout tak, že význam škol a vzdělávání všichni respondenti cítí a vnímají ho jako důležité. Ovšem mají své výhrady a domnívají se, že škola není nastavená individuálně, a že se někdy učí věci, které jsou pro praxi nepoužitelné. Tím poukazují na obecný problém školství a na nutnost školní reformy. Lze konstatovat, že respondenti vnímají, že školskému systému by prospělo větší zaměření na praxi a na žáka jakožto individuum.

Máte motivaci se dál vzdělávat? Proč?

R1 uvedla, že motivaci k dalšímu vzdělávání má, a to hlavně v ohledu budoucí práce a zaměstnání. Cítí, že vzdělání je důležité pro uplatnění na trhu a „také je potřeba držet krok s dobou“. R2 je podobného názoru a vnímá motivaci ke vzdělání především s ohledem na zaměstnání, ale zároveň uvádí, že sama o sobě by se do vzdělávání nepustila, protože není ten typ. R3 uvádí, že on osobně motivaci do vzdělávání nemá, protože nepocítil jeho přínos, ale obecně uznává, že další vzdělávání může být dobrá investice pro člověka, který ji za dobrou investici považuje. R4 opět vyzdvihl praktickou stránku věci. Podle něj je především praktické vzdělání potřeba, s ohledem na udržení se v byznysu a aby mohl svou práci vykonávat stále kvalitně.

Toto tedy lze shrnout tak, že další vzdělávání všichni respondenti považují za důležité. U dvou je motivací pracovní postup a uplatnění na trhu práce a u jednoho je motivace udržení kroku s novinkami v oboru a zajištění konkurenceschopnosti. Na druhou stranu jeden z respondentů nepocituje motivaci ke svému vlastnímu vzdělávání, ale uvádí, že investice jako taková nemusí být špatná, pokud je pro někoho přínosem. Také R2 uvedla, že kdyby nebyla externí motivace v lepší práci, sama by se dál nevzdělávala, protože „není ten typ“.

Myslíte si, že Vás nějak Vaše zkušenost ze základní školy ovlivnila v otázce vnímání vzdělávání? Jak?

Odpovědi respondentů v podstatě potvrdily, že je zkušenost ze vzdělávání ovlivnila. R1 uvedla, že má ze základní školy pozitivní zážitek a teď jí nevádí se dále vzdělávat. R2 uvedla, že naopak má ze školy negativní zážitek, a tedy není jí příjemné se ke vzdělávání vracet. R3 řekl, že má zážitek ze vzdělávání nepříjemný a nemá důvod se do školy vracet. R4 nedokázal na otázku odpovědět.

Z těchto odpovědí lze tedy usuzovat, že zkušenost s prvotním vzděláváním je podstatná pro jeho doplnění. A toto nejspíš neplatí pouze u Romů. Pokud bude dětem tvořena pozitivní zkušenost a vztah ke škole, je větší pravděpodobnost, že se ke vzdělávání budou vracet jako k příjemnému zážitku.

Jaký byste řekli, že je postoj romské komunity ke vzdělávání obecně?

K této otázce se respondenti vyjádřili různě. R1 uvedla, že se s komunitou Romů moc nestýká, ale že tam jistě najdeme obě skupiny. Jak ty, kteří se vzdělávají rády, tak ty, kteří vzdělávání nepovažují za důležité. R2 uvedla velmi obdobnou odpověď s rozdílem, že upozornila na další problémy jako je šikana atd. a uvedla, že to je podle ní důvod, proč je postoj Romů ke vzdělání spíše negativní. R3 se domnívá, že je postoj Romů spíše negativní v jeho okolí. R4 se zase domnívá, že Romové vnímají pozitivněji odborné a praktické vzdělávání než teoretické poznatky a jejich studium.

7 SHRNUTÍ VÝZKUMU

Zkušenost respondentů ze školského systému lze hodnotit jako rozporuplnou. Na jedné straně do školy chodili rádi, ale na straně druhé čelili určitým obtížím. Jednou z nich je pochopení významu a důležitosti dané látky. Respondenti uvedli, že někdy nerozuměli, proč se mají dané učivo učit a neznali jeho reálné využití v praxi. To mohlo způsobit snížení motivace a také přehodnocení významu vzdělávání. Dva respondenti také uvedli, že se setkali s negativním přístupem ze strany učitelů, což je situace, která může umocnit negativní zážitek ze studia a snížit tak další motivaci pro vzdělávání. Tři ze čtyřech respondentů uvedli, že kvůli důvodům uvedeným výše, vnímají studium jako spíše negativní. To je rizikový faktor, protože jak již v praxi zaznělo, prvotní zkušenost dává základ pro další motivaci. Pokud je zkušenost studenta již v dětství se školou spíše negativní, můžeme očekávat, že si ke vzdělávání nevypěstuje dobrý vztah a jeho motivace se dále vzdělávat bude nižší, ať už je tomu z jakýchkoli důvodů.

Dále se výzkum orientoval na podporu v otázkách vzdělávání ze strany rodičů. Zde platí předpoklad, že, pokud je podpora rodičů větší, vztah ke škole a ke vzdělávání se zformuluje jako silnější a také naopak. U respondentů jsme se setkali jak s motivací pozitivní, tak s motivací negativní. Pozitivní motivací byla snaha rodičů o to, aby děti něčeho dosáhly a nějak se v životě uplatnily, a ta byla vázána na zkušenost rodičů se vzděláváním. Negativní motivací bylo přesvědčení, že škola není k ničemu dobrá a užitečná. Z respondentů je patrné, že rodiče toto přesvědčení „poslali dál“ svým dětem, kteří postoj v podstatě přijali za svůj. Tato část výzkumu pouze podtrhuje nutnost prvotní pozitivní zkušenosti Romů se vzděláváním. Pokud bude tato zkušenost negativní, ona „negativita“ se může šířit z generace na generaci a postoj ke vzdělávání se tak může dlouhodobě formovat jako negativní, což není dobrou zprávou pro další vzdělávání romské komunity.

Na to navázala i další otázka, v rámci, které došlo ke zjištění, že motivace dětí do vzdělání úzce souvisí se zkušeností rodičů. Pokud byla zkušenost rodičů dobrá nebo pokud se v životě přesvědčili o tom, že má vzdělávání význam, stejný postoj předávali svým dětem. U jednoho respondenta se také dozvídáme, že větší význam přikládají rodiče praktickému vzdělávání, kdy sám respondent tento názor „podědil“. Tato

odpověď otevírá zajímavé pole otázek. Můžeme se ptát, zdali je pro Romy snáze uchopitelné praktické vzdělávání, jehož přínos mohou vidět rovnou (naučím se něco, co potom umím – např. praktické činnosti) nebo zdali by měli pochopit a poznat přínos vzdělávání, které je teoretické?

Dále se výzkum věnoval samotnému postoji k dalšímu vzdělávání respondentů. Zde byly odpovědi opět rozdílné a odrážely celkové zázemí respondenta. Objevovaly se postoje pozitivní spojené s vlastní pozitivní zkušeností ve škole a také s následným využitím vzdělání v rámci zaměstnání. Objevovaly se ale také postoje méně užitečné. Respondenti uváděli například nízkou využitelnost některých informací a předmětů, kterým se museli v rámci studia věnovat nebo celkově nízkou praktičnost získaných poznatků. Také se objevil postoj, že je vzdělání zbytečné, protože respondentovi nikdy k ničemu neposloužilo. Tyto odpovědi pouze dokreslují domněnku, že postoj ke vzdělávání obecně, a tedy i k dalšímu vzdělávání úzce souvisí nejen s rodinným prostředím a směřováním ze strany rodičů, ale také s osobní zkušeností respondenta a s využitelností vzdělání v praxi. Tedy odkrýváme zde zajímavé pole k diskusi, a to, zdali by obecně vzdělání nemělo být více praktické, aby lidé obecně pocítovali jeho přínos. Tato problematika se jistě nebude vztahovat pouze na Romy, ačkoli ti mají podmínky ve škole značně ztížené.

Je pro respondenty vzdělávání vůbec důležité? A proč tomu tak je? Na to odpověděla další otázka, kdy se respondenti vyjádřili opět různorodě. Objevovaly se odpovědi ve smyslu důležitosti a možnosti otevření nových obzorů a možností. Objevovaly se také odpovědi, které vztahovaly důležitost vzdělávání pouze k praxi, ale také se objevila odpověď, že vzdělávání není důležité. Tato otázka otevřela další zajímavé pole, protože díky ní jsme se dozvěděli, že respondenti skutečně posuzují význam a důležitost dalšího vzdělávání s ohledem na jeho uplatnění v praxi. Nejvíce pozitivně se vyjádřila R1, která má reálnou zkušenost z praxe, která ji ve významu vzdělávání utvrzuje. Ostatní tuto zkušenost nemají, a proto je jejich postoj více laxní.

Zajímavé zjištění přišlo v další otázce, která se věnovala tomu, zdali je důležité se dál vzdělávat. Zde byli respondenti již více pozitivně naladěni. V podstatě se všichni shodli na tom, že další vzdělávání je důležité. Obecně lze říct, že vyzdvihovali především možnost úzkého zaměření dalšího vzdělávání a jeho uvedení do praxe. Toto

může být nejspíše dáno tím, že pokud se člověk rozhoduje pro další vzdělávání, pravděpodobně si vybírá obor a druh vzdělání tak, aby ho zajímal, bavil, a byl pro něj užitečný. Také byla zmíněna uchopitelnost vzdělání a možnost profesního růstu nebo udržení si konkurenceschopnosti. Výjimku opět tvořil pouze jeden respondent, ale i ten uvedl, že v jeho zájmu vzdělávání sice není, ale obecně ho považuje za dobrou investici, pro někoho, kdo v něm vidí přínos. Z této otázky tedy vidíme, že motivátorem pro další vzdělávání je jeho specializace, využitelnost a také konkurenceschopnost na trhu práce.

Následující otázka šla více do hloubky a ptala se na to, zdali je podle respondentů důležité vzdělávat se celý život. Zde se již shodli všichni dotazovaní, že ano. To značí pozitivní postoj ke vzdělání jako k takovému a otevírá to otázku, zdali není postoj ke vzdělání potom následně zkreslen vlastní zkušeností, popř. zkušeností rodičů. Respondenti dávají nutnost celoživotního vzdělávání do kontextu především se stále se měnící dobou. Dokonce i respondent s nejméně kladným postojem ke vzdělávání říká, že se člověk v podstatě celý život učí. Tedy vnímání vzdělání ve smyslu rozvoje a učení se čehokoli nového, vnímají všichni respondenti shodně pozitivně. Je tedy vidět, že pozitivní postoj zde v tomto ohledu bezesporu je, jen zapůsobily jin faktory, které vzdělání posuly do pozadí.

Kde není smysl, tak nemůže být motivace. Proto se další otázka věnovala tomu, co respondentům vzdělání dalo. Respondenti se v podstatě shodují, že se jednalo o lepší uplatnění na trhu práce, popř. o získání zajímavých kontaktů nebo také obohacení o zajímavé informace. Nikdo z nich se nevyjádřil ve smyslu, že by vzdělání bylo neužitečné a nedalo jim nic. Zde je vidět, že vzdělání má v každém případě určitou přidanou hodnotu, která nemusí být spojena pouze s uplatněním na trhu práce. Vzdělání samo o sobě nabádá na spojení s profesním životem, ale možná by stálo za zmínku, také jiné pozitivní dopady jako je navázání kontaktů a další.

Následovala otázka, která se věnovala tomu, co si samotní respondenti myslí o vzdělávání ve školách. V podstatě se většinově shodli na tom, že vzdělávání ve školách je důležité. Jednak podle nich pomáhá tvořit určité návyky a také poskytuje všeobecný přehled. Zároveň, ale tento obecně pozitivní názor respondenti doplnili o nutnost, více osobního přístupu k žákovi a větší zaměření na praxi. Toto jsou témata, která se v podstatě prolínají celým výzkumem. Ukazují na dlouho zmiňovanou nutnost školní

reformy, která by obecně měla k těmto krokům vést. Romům by očividně také takové reforma prospěla, protože by jim pomohla přiblížit vzdělání a pomohla by jim cítit se ve škole lépe. Také bylo zmíněno, že by respondenti uvítali, pokud by ve školách bylo méně dětí na jednoho učitele. Což by podle nich vedlo k pocitu větší sounáležitosti ve školách.

Co se týče toho, zdali mají samotní respondenti motivaci se vzdělávat, tak zde byly odpovědi opět uspokojivé. Respondenti se v podstatě shodli, že motivací pro další vzdělávání jim je zaměstnání, a zde mají motivaci jak vnitřní, tak vnější. U vnitřní motivace jsou respondenti hnáni vlastní potřebou větších úspěchů, u vnější motivace jsou hnáni především potřebami zaměstnavatele. U respondenta, kde motivace chyběla, to bylo zapříčiněno nevyžitelností vzdělání v praxi, ale i tento respondent uznal, že vzdělání může být pro určité lidi dobrou investicí. Také je vhodné zde zmínit zajímavou informaci od jednoho z respondentů, a to že se motivaci k dalšímu vzdělání sama o sobě necítí, protože „není ten typ“. To ukazuje na to, že i pro další vzdělávání je důležité mít určitým způsobem nastavenou osobnost.

Dále byl výzkum doplněn otázkou, zdali si respondenti myslí, že jejich postoj ke vzdělání ovlivnila jejich zkušenost. Zde skutečně dali respondenti do souvislosti svůj zážitek a momentální postoj. Ti, jejichž zkušenost byla ze školy dobrá, uvádí, že se do ní rádi vracejí. Tam kde zkušenost byla negativní nebo neutrální je postoj ke škole skutečně více laxní.

Nakonec se výzkum věnoval tomu, jak si respondenti myslí, že romská komunita vnímá vzdělávání obecně. Zde se odpovědi různily. Setkat se můžeme s názorem, že jsou v komunitě skupiny podporující vzdělání a skupiny, které ho nepodporují. Další postoj komunity je spíše negativní kvůli špatným zkušenostem a také se setkáváme s názorem, že komunita preferuje vzdělávání praktické. Nutno říct, že tato otázka není příliš objektivní, protože se respondent soustředil na svůj okruh známých z komunity a na své vnímání. Je to otázka spíše dokreslující celkovou atmosféru tohoto výzkumu

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, jak romští občané uvažují o vzdělávání, jaký k němu mají vztah a jak ho vnímají. Vedlejším cílem práce bylo také zjistit, jakým způsobem se Romové vzdělávají, a co Romy k dalšímu vzdělávání vede, pokud o něj mají zájem.

Pro naplnění cílů práce byla zvolena metoda polostrukturovaných rozhovorů se čtyřmi zástupci romské komunity dospělého věku, kteří pochází z různých rodinných a pracovních poměrů. Zjištění výzkumu byly velmi zajímavé informace. Nejdříve odpověď na otázku, jak romští občané uvažují o vzdělávání, jaký k němu mají vztah a jak ho vnímají.

V rámci práce bylo zjištěno, že vztah ke vzdělávání úzce souvisí s vnímáním vzdělávání v rámci rodiny a také s následným reálným užitkem ze vzdělávání plynoucím. Ukázalo se, že pokud byla motivace ze strany rodičů, aby se dítě něco naučilo, dítě tuto motivaci převzalo a s tímto postojem také školu navštěvovalo. V podstatě i do dospělosti si děti přenesly postoje svých rodičů a vzdělání vnímají velmi podobně. Co je ale zajímavé tak je fakt, že následně došlo k mírné změně vnímání na základě vlastní zkušenosti. Respondenti, kteří se v praxi setkali s užitečností vzdělávání a s tím, že jim bylo vzdělání reálně ku prospěchu, svůj pozitivní postoj ještě více posílili, naopak respondenti, kteří se setkali s neužitečností vzdělání svůj postoj také prohloubili, akorát na stranu negativního vnímání. Také se v respondentech ukotvily určité názory jako například, že vzdělání je příliš obecné, málo praktické nebo není individuální. Tedy dalo by se říct, že převážný postoj Romů ke vzdělávání je pozitivní a je dán jejich vlastní i jejich rodinnou historií. Na druhou stranu negativní prvky, které Romové popisují lze vnímat jako obecné podněty ke školské reformě, které netrápí pouze romskou komunitu.

Další otázkou bylo, jakým způsobem se Romové vzdělávají. Z výzkumu vyplynulo, že se vzdělávají ve školských institucích nebo volí kurzy, popř. další doplňující vzdělání, které je jim nabízeno v rámci zaměstnání. Tedy Romové se v tomto ohledu neliší od majority dospělých a vyhledávají vzdělání, které je jim užitečné pro jejich profesní růst.

Poslední otázka se věnovala tomu, co Romy vede k dalšímu vzdělávání. Zde už se můžeme jen opakovat, protože tato otázka byla již zodpovězena. Jedná se především o motivaci v oblastech uplatnění v rámci profesního života.

Celkově lze konstatovat, že Romové se v otázkách vzdělávání příliš neliší od majority obyvatel. Co je, ale u Romů překážkou, je jejich negativní zkušenost ze školství, kterou Romové hojně popisovali. Pokud je zkušenost negativní, zvyšuje se pravděpodobnost, že se do systému nebudou chtít vracet. Ostatně žádné dítě si nezaslouží zažívat ve škole šikanu, diskriminaci či něco podobného. Pokud takové dítě vyrostе v dospělého, nemůžeme předpokládat, že by se tento dobrovolně do školního vzdělávání opět zapojil. Pozitivní zprávou bezesporu je, že vzdělávání jako takové vnímají respondenti v rámci této práce jako důležité a užitečné.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FÓNADOVÁ, L. *Nenechali se vyloučit: Sociální vzestupy Romů v české společnosti (kvalitativní studie)*. Masarykova univerzita, 2016. ISBN: 978-802-108-176-5.

GULOVÁ, L. *Analýza vzdělávacích potřeb romských žáků*. Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5342-7.

HENDL, J. *Metody výzkumu a evaluace*. Portál, 2017. ISBN: 978-802-621-192-1.

HIRT, T. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Aleš Čeněk, 2006. ISBN: 978-808-689-876-6.

JAKOUBEK, M., HIRT, T. *Romové: kulturologické etudy*. Aleš Čeněk, 2004. ISBN: 978-808-647-383-3.

JARKOVSKÁ, L., LIŠKOVÁ, K., OBROVSKÁ, J., SOURALOVÁ, A. *Etnická rozmanitost ve škole: Stejnost v různosti*. PORTÁL s. r. o., 2015. ISBN: 978-802-620-792-4.

Kolektiv autorů. *JAK VYPRACOVAT BAKALÁŘSKOU A DIPLOMOVOU PRÁCI*. Univerzita Komenského, 2015. ISBN: 978-80-7452-106-5.

KUKLA, L. a kol. *Sociální a preventivní pediatrie v současném pojetí*. Grada Publishing a.s., 2016. ISBN: 978-802-719-223-6.

NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.

PÁCHOVÁ, A. *Školní a mimoškolní vzdělávání žáků z vyloučených lokalit*. PedF UK, 2018. ISBN: 978-807-603-002-2.

PRŮCHA, J. *Psychologie učení: Teoretické a výzkumné poznatky pro edukační praxi*. Grada Publishing, a.s., 2020. ISBN: 978-802-711-526-6.

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Portál, 2000. ISBN: 978-807-178-410-4.

ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Karolinum, 2011. ISBN: 978-802-461-909-5.

WEINEROVÁ, R. *Romové a stereotypy*. Karolinum Press, 2014. ISBN: 978-802-462-632-1.

Zákon č. 561/2004 Sb., zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

ZILCHER, L. *Inkluzivní vzdělávání: Efektivní vzdělávání všech žáků*. Grada Publishing a.s., 2019. ISBN: 978-802-710-789-6.

ZORMANOVÁ, L. *Didaktika dospělých*. Grada Publishing a.s., 2017. ISBN: 978-802-719-715-6.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

MISKOVIC, M. *Roma Education in Europe: Practices, policies and politics*. Routledge, 2013. ISBN: 978-113-628-065-8.

MOSQUERA, S. *Multidisciplinary Approach to Entrepreneurship Education for Migrants*. IGI Global, 2020. ISBN: 978-179-982-927-0.

RICHARDSON, J. *Gypsies and Travellers: Empowerment and Inclusion in British Society*. Policy Press, 2012. ISBN: 978-184-742-896-7.

Seznam použitých internetových zdrojů

Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Český statistický úřad [online] 2002 [cit. 6.12.2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-lidu-domu-a-bytu>

STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY ČR DO ROKU 2030+. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online] 2015 [cit. 6.12.2021]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-2030>

Strategie romské integrace do roku 2020. Vláda [online] 2015 [cit. 6.12.2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/Strategie-romske-integrace-do-roku-2020.pdf>

Rámcem EU pro vnitrostátní strategie integrace Romů do roku 2020. Evropská rada [online] 2011 [cit. 6.12.2021]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:52011DC0173>

RVP pro základní vzdělávání. Národní ústav vzdělávání [online] 2020 [cit. 11.12.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Úroveň vzdělání obyvatelstva ČR podle výsledků sčítání lidu v roce 2001. Český statistický úřad [online] 2002 [cit. 6.12.2021]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20537676/411303a3.pdf/3df89d64-4dc6-4c41-8e8d-45a43d6eaf1e?version=1.0>

Vláda schválila strategii romské integrace 2021–2030. Vláda [online] 2021 [cit. 6.12.2021]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zmocnenkyne-vlady-pro-lidska-prava/aktuality/vlada-schvalila-strategii-romske-integrace-2021---2030-188268/>

Vzdělávání: Situace Romů v 11 členských státech EU. Evropská rada [online] 2011 [cit. 10.1.2022]. Dostupné z: http://publications.europa.eu/resource/cellar/5db33bbf-e951-11e8-b690-01aa75ed71a1.0004.04/DOC_2

Romská stipendia. Romská stipendia [online] 2022 [cit. 10.1.2022]. Dostupné z: <https://www.romkastipendia.cz/index.php/pro-studenty/stipendia-pro-vysokoskolaky-2/aktuality>

Zpráva o stavu Romské menšiny 2011. Vláda [online] 2011 [cit. 10.1.2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/aktuality/zprava-o-stavu-romske-mensiny-v-cr-za-rok-2011-100979/>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vzdělání dle národnosti	23
Tabulka 2 Ekonomicky aktivní Romové	23

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Odpovědi R1	I
Příloha 2 Odpovědi R2	III
Příloha 3 Odpovědi R3	V
Příloha 4 Odpovědi R4	VII

Příloha 1 Odpovědi R1

Jaká je Vaše zkušenost ze základní školy? (Zajímá mě především to, jak jste se ve škole cítili, a nakolik Vám její navštěvování přišlo užitečné jako dítěti)

R1: Asi dobrá. Někteří učitelé byli fajn, jiní míň. Některý předmět mě bavil a jiný ne. Pamatuji si, že se mě nechtělo učit do předmětů, kde se mi nelíbilo, ale tak nějak jsem to brala jako povinnost, i když jsem to flákala. To mě možná vadilo jako jediné.

Tazatel: Hodnotila bys tedy tu zkušenost jako pozitivní?

Tak mírně, spíš bych to řekla jako neutrální, možná mírně k pozitivní.

Vnímali jste podporu ze strany rodiny ve vzdělávání jako děti? Pokud ano, jakou? Pokud ne, proč?

R1: Ale jo, naši nás nutili do školy chodit, ale potom už se nám moc nevěnovali, že jako pomoz si sám. Říkali, že od čeho máme učitele, aby nám látku vysvětlili a tak. Často říkali ale, že se musíme učit, abychom nebyli blbí a někam to dotáhly se ségrou. Spíš mě potom donutili jít na střední a řekli mi, jakej obor mám studovat, abych měla hodně peněz. Mě to ale moc nebavilo. Spíš to bylo takových donucení.

Tazatel: Takže jsi vnímala spíš nucení do vzdělávání než podporu v něm?

R1: Jo určitě. Spíš takový, že do školy musíš, abys neskončila na ulici.

Znáte postoj svých rodičů ke vzdělávání ve školách? Co si o něm myslí?

R1: Těžká otázka. Asi úplně neumím odpovědět. Řekla bych ale, že si myslí, že je to důležitý, že bychom měly. Těžko ale říct, proč si to myslí. Asi jsou přesvědčení, že kdo má vzdělání, má peníze, a má se dobře.

A co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy teď jako dospělí?

R1: Je to fajn z pohledu, že v mojí práci je to vážně užitečné. Asi se mám líp, než kdybych vzdělání neměla, ale neumím to moc posoudit. Nemám srovnání v životě. Mám to ale jednodušší než naši. Ti hodně bojovali. Myslím si, že vzdělávání je důležité, ale myslím, že školy nejsou nastavené dobře vůči dětem.

Tazatel: V čem přesně?

R1: Nejsou individuální, ale hází do jednoho pytle.

Je podle Vás vzdělávání důležité? Proč?

R1: Ano. Otevírá lepší cestu a možnosti.

Je podle Vás důležité vzdělávat se dál (např. střední či vysoká škola)? Proč?

R1: Určitě ano. Je potřeba specializace, vědět toho trochu víc. Základní škola je opravdu jenom základ.

Je podle Vás důležité vzdělávat se celý život (jakoukoli formou, nemusí se již jednat o institucionální vzdělávání)? Proč?

R1: Ano, určitě jo. Nedokážu si představit, že se v práci neučím nové věci. To by ani nešlo. Pořád je něco nového.

Tazatel: A co vzdělávání mimo práci?

R1: Určitě je fajn se něco dozvědět.

Co Vám vzdělání do života dalo?

R1: Určitě lepší start. Lepší zaměstnání, kamarády, dobrou práci, cítím se líp.

Co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy?

R1: Je to důležité, určitě jo. Je fajn získat všeobecný přehled a mít možnost si vybrat, co mě bude bavit. Je dobré, že si člověk ve škole tvoří různé návyky a zvyky. Já myslím, že chodit do školy je fajn a důležité.

Máte motivaci se dál vzdělávat? Proč?

R1: Určitě ano. Je to důležité a v mnoha ohledech to pomáhá. Když hledám práci, vždycky se mě ptají na vzdělání. Chci mít na trhu uplatnění a nechci se zbytečně podhodnocovat. Taky je potřeba držet krok s dobou.

Myslíte si, že Váš nějak Vaše zkušenost ze základní školy ovlivnila v otázce vnímání vzdělávání? Jak?

R1: Zajímavá otázka. Asi ano. Mě škola bavila a možná proto mě nevádí se dál vzdělávat.

Jaký byste řekli, že je postoj romské komunity ke vzdělávání obecně?

R1: My se s komunitou moc nestýkáme, ale řekla bych že půl na půl. Najdete tam lidi, které nic absolutně nezajímá a jsou na okraji společnosti, ale také najdete spoustu lidí, kteří se zapojují jak kdokoli jiný, a kromě barvy kůže byste nepoznala, že je to Rom.

Příloha 2 Odpovědi R2

Jaká je Vaše zkušenost ze základní školy? (Zajímá mě především to, jak jste se ve škole cítili, a nakolik Vám její navštěvování přišlo užitečné jako dítěti)

R2: Jo, bylo to fajn, docela mě to bavilo. Akorát si pamatuji, že jsem se cítila blbá v předmětech, který mě nešly. Pamatuji si, že mě šel tělák a matika, ale děcka mi říkaly, že jsem stejně blbá, protože tyhle předměty jdou každému. Učitelé se tomuto moc nevěnovali. Ale jako jinak asi OK.

Tazatel: Takže bys tu zkušenost hodnotila pozitivně?

R2: Spíš ne. Vadilo mi, že děti byly zlé.

Vnímali jste podporu ze strany rodiny ve vzdělávání jako děti? Pokud ano, jakou? Pokud ne, proč?

R2: No tak naši nás do školy nutili chodit. Pamatuji si, že táta říkal, že se musím učit, abych nebyla blbá a vydělala nějaký peníze. Máma byla víc laxní. Na druhou stranu se moc nevěnovali té škole jako takový. Bylo jim to vlastně jedno, hlavně že jsme tam chodili. Říkali, že ať si uděláme střední, a že potom je jim jedno, co budeme dělat.

Tazatel: Takže bys řekla, že tam byla podpora?

R2: Jenom v tom smyslu že jako studuj, jinak ne.

Znáte postoj svých rodičů ke vzdělávání ve školách? Co si o něm myslí?

R2: Asi si myslí, že je to důležitý, jinak by nás do toho nenutili. Neumím ale moc neopovědět.

A co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy teď jako dospělí?

R2: Asi je to důležité. Já si ale myslím, že by mi bylo dobře i bez vzdělání. Asi bych se zvládla uživit. Škola mi sice pomohla, ale ne moc. Stejně mě přijde, že nikdo moc na to vzdělávání nehledí.

Tazatel: A co si myslíš o samotném vzdělávání ve školách?

R2: Že je to blbý. Místo, aby se pozornost věnovala tomu, co člověka baví, tak je to shazováno a jsou předměty rozděleny na důležité, jako matika, a nedůležité, jako tělák. Pak se cítíš blbě, když ti jde tělák a stejně je na tebe nahlížený jako na blba.

Je podle Vás vzdělávání důležité? Proč?

R2: Asi jen částečně. Může pomoci v určitých oblastech, ale v praxi a životě jsou potom věci jinak.

Je podle Vás důležité vzdělávat se dál (např. střední či vysoká škola)? Proč?

R2: To určitě je. Se základkou toho člověk moc nenadělá. Na té střední už je to mnohem zajímavější a lepší.

Tazatel: Lepší v čem?

R2: je to víc uchopitelné.

Je podle Vás důležité vzdělávat se celý život (jakoukoli formou, nemusí se již jednat o institucionální vzdělávání)? Proč?

R2: Tomu se podle mě člověk nevyhne. Důležité to je. Doba jde dopředu a člověk nemůže zůstat na jednom místě.

Co Vám vzdělání do života dalo?

R2: Jistotu, že něco umím a taky dobrou práci. Určitě i ujasnění toho, co chci v životě dělat.

Co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy?

R2: Je to důležité, akorát bych uvítala větší individuality a víc osobní přístup. Někdy jsou také děti zlé. Nevím, možná by pomohlo, kdyby bylo ve školách víc učitelé a méně dětí ve třídách. Myslím si ale, že vzdělávání ve škole je obecně dobré.

Máte motivaci se dál vzdělávat? Proč?

R2: Ano, někdy je to důležité a pomůže to urychlit práci a dělat ji efektivně. Spíš jsem motivovaná z oblasti pracovního postupu. Sama o sobě bych se ale do vzdělání nepouštěla, protože prostě nejsem ten typ.

Myslíte si, že Váš nějak Vaše zkušenost ze základní školy ovlivnila v otázce vnímání vzdělávání? Jak?

R2: Ano, určitě. Tím, že jsem byla tlačena do toho učit se, co jsem nechtěla, mám do toho menší chuť. Vnímám negativní zážitek.

Jaký byste řekli, že je postoj romské komunity ke vzdělávání obecně?

R2: Těžko říct, nestýkáme se s komunitou, ale myslím, že je spíš negativní postoj, ale to je z důvodu doprovodných problémů. Šikana a tak. Myslím, že proto nechtějí Romové moc děti do školy posílat. Ale když se nedělají rozdíly je to fajn. Řekla bych, že najdete obě skupiny.

Příloha 3 Odpovědi R3

Jaká je Vaše zkušenost ze základní školy? (Zajímá mě především to, jak jste se ve škole cítili, a nakolik Vám její navštěvování přišlo užitečné jako dítěti)

R3: Já tam chodil musel. Nebavilo mě to. Pak mě dali do zvláštní školy a tam to bylo lepší. Pamatuji si, že na nás učitelé byli zlí. Chovali se ke mně, jak kdybych byl debil. Já se učit nechtěl. Nerozuměl jsem tomu a přišlo mě to vlastně zbytečný.

Tazatel: Takže hodnotíte tu zkušenost spíš negativně?

R3: Jo.

Vnímali jste podporu ze strany rodiny ve vzdělávání jako děti? Pokud ano, jakou? Pokud ne, proč?

R3: Táta říkal, že ať si odchodím, co musím, že on taky musel, a že potom je mu to jedno.

Tazatel: Takže tam moc podpora nebyla?

R3: Ne.

Tazatel: A co si myslíte, že ho k tomu vedlo?

R3: Myslím, že je v pohodě i bez škol. Nic mu nechybí v životě.

Co si o vzdělávání myslí Vaši rodiče?

R3: Tak očividně, je jim to jedno. Myslím, že si nemyslí, že je to důležitý. Neznám nikoho, komu by vzdělání pomohlo. Spíš naopak. Člověk si vystačí s tím, co má.

A co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy teď jako dospělí?

R3: To stejný, co si myslím celou dobu. Je to k ničemu a zbytečný.

Tazatel: A proč přesně si to myslíte?

R3: Protože mě to nic nedalo. Spíš jsem se celou dobu cítil, že jsem hloupej, obtěžuji a jsem zbytečnej. Kvůli tomuto nepotřebuji chodit do školy.

Je podle Vás vzdělávání důležité? Proč?

R3: Není. Není to k ničemu. Je to povinnost.

Tazatel: A proč si to myslíte?

R3: Nikdy mi to k ničemu nebylo.

Je podle Vás důležité vzdělávat se dál (např. střední či vysoká škola)? Proč?

R3: já to vzdělání nikdy nepotřeboval, takže pro mě ne. Chápu ale, že někdo v tom význam vidí.

Tazatel: Proč si myslíte, že v tom někdo může vidět význam?

Je podle Vás důležité vzdělávat se celý život (jakoukoli formou, nemusí se již jednat o institucionální vzdělávání)? Proč?

R3: Asi ano. Svým způsobem se člověk pořád něco učí. Spíš mám pocit, že se vzdělávám tak nějak zkušenostmi a životem, když se věci kolem mě mění.

Co Vám vzdělání do života dalo?

R3: Nové známé, nové zkušenosti, něco jsem se naučil, to podstatný pro život umím.

Tazatel: A co to je?

R3: Ty základy a taky něco navíc, co si pamatuji.

Máte motivaci se dál vzdělávat? Proč?

R3: Moc ne. Jak jsem říkal, není to u nás v rodině běžné a nepříjde mi, že by to bylo k něčemu dobré. Ale obecně asi proč ne. Pokud to někomu pomůže, tak to nemusí být špatná věc.

Myslíte si, že Váš nějak Vaše zkušenost ze základní školy ovlivnila v otázce vnímání vzdělávání? Jak?

R3: Určitě. Nemám ze školy dobrý pocit, a tak asi proto ani necítím, že bych se tam měl vracet.

Jaký byste řekli, že je postoj romské komunity ke vzdělávání obecně?

R3: Kolem sebe vidím lidi, kteří mají spíš negativní zkušenost a postoj ke vzdělávání. Jak říkám, neznám nikoho, komu by vzdělání pomohlo. Řekl bych, že postoj je spíše negativní.

Příloha 4 Odpovědi R4

Jaká je Vaše zkušenost ze základní školy? (Zajímá mě především to, jak jste se ve škole cítili, a nakolik Vám její navštěvování přišlo užitečné jako dítěti)

R4: Přišlo mě to hloupý. Musel jsem se učit věci, kterým jsem nerozuměl. Učitel to špatně vysvětloval a nevěnoval se nám. Musel jsem dělat nějaký úkol, který jsem nevěděl. Ani jsem si nedokázal představit, jak ty různé věci použiji. Nejvíce užitečný mi přišlo psaní a čtení. Potom dál, když jsem se učil na učňáku praktický věci to bylo dobré. Viděl jsem, proč se něco má dělat takto a rovnou to dělal. To bylo dobré.

Tazatel: Takže byste zkušenost na základní škole hodnotil spíš negativně?

R4: Nebavilo mě to.

Vnímali jste podporu ze strany rodiny ve vzdělávání jako děti? Pokud ano, jakou? Pokud ne, proč?

R4: Táta mi jen říkal, ať něco umím. Že když budu něco umět, tak se neztratím. Že je jedno, když budu učenej, ale že když nebudu umět nic udělat rukama, že mě hlava nepomůže.

Tazatel: A vnímáte to jako podporu?

R4: Jo, umím zedničit.

Tazatel: Proč si myslíte, že je postoj Vašeho otce takový?

R4: Já s ním souhlasím. Že umíte mlátit hubou ještě nikomu štěstí nepřineslo. Mlátit hubou umí všichni, ale zedníka, aby člověk hledal roky. Raději něco umět než jen umět myslet. To umí každej.

Znáte postoj svých rodičů ke vzdělávání ve školách? Co si o něm myslíte?

R4: Myslím, že si myslí, že je důležitý něco umět, to vás někdo musí vždycky naučit, ať už škola nebo někdo jiný. Pokud je to škola, tak ej to ok, dokud vás učí něco praktického. Je zbytečný učit se něco, co nikdy nepoužiješ. Pokud se učíš něco užitečného, tak proč ne.

A co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy teď jako dospělí?

R4: Že je to dobrý, když tě někdo něco naučí. Je ale jedno, jestli je to škola nebo někdo odvedle. Důležitý je něco umět, ale musí to být užitečný ne nějaký blábol.

Je podle Vás vzdělávání důležité? Proč?

R4: Vzdělávání ne. Umět něco udělat důležitý je. Protože to je to, co se učení, a čím prospíváte.

R2: Třeba to tak mají v rodině. Nebo se mu nechce do práce a chce ještě studovat.

Je podle Vás důležité vzdělávat se dál (např. střední či vysoká škola)? Proč?

R4: Určitě ano. Tam jsem se konečně učil praktické věci a bavilo mě to. Viděl jsem tam práci od lidí, kteří ji umí dělat a bylo to fajn.

Je podle Vás důležité vzdělávat se celý život (jakoukoli formou, nemusí se již jednat o institucionální vzdělávání)? Proč?

R4: Důležité to rozhodně je. Obzvlášť v mém oboru jsou pořád novinky. Nové materiály, nový způsob práce. Pokud chce člověk něco dělat, tak se vzdělávání nevyhne.

Co Vám vzdělání do života dalo?

R4: Hodně. Mám super práci, vím, co v ní mám dělat, znám lidi z oboru, díky tomu mám práci i teď. Neztratím se.

Co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy?

R4: Myslím si, že je důležité do školy chodit. Něco Vás tam určitě naučí a je dobré školu zažít.

Tazatel: Po celou dobu jste byl zatím poměrně rezervovaný, co se školy týče. Je něco, co byste tam změnil?

R4: Jo, aby to bylo víc zaměřený na dítě a nebyl to jen systém, do kterého se musíte nacpat.

Co si o vzdělávání ve školách myslíte Vy?

R4: Že je důležité a podstatné, ale někdy taky zbytečné. Myslím, že by bylo lepší učit se jen to, co nás zajímá, nebo to, co opravdu budeme v životě potřebovat. Něco mi přijde zbytečné.

Máte motivaci se dál vzdělávat? Proč?

R4: Určitě ano, ale opět pouze v praktické rovině. Je podle mě zbytečné vzdělávat se v teorii. Já se raději naučím, co je nového v oboru, aby dělал lepší práci.

Myslíte si, že Váš nějak Vaše zkušenost ze základní školy ovlivnila v otázce vnímání vzdělávání? Jak?

R4: Asi na to neumím odpovědět.

Jaký byste řekli, že je postoj romské komunity ke vzdělávání obecně?

R4: Tak asi jak ke kterému. Myslím, že to vzdělávání, který je jenom kecání, nevnímají dobře. Pokud se učíte něco pořádného, tak proč se to nenaučit?

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Milan Vild

Obor: Andragogika (Bc. A VOŠ)

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Postoj romských jedinců ke vzdělávání

Rok: 2021-2022

Počet stran textu bez příloh: 37

Celkový počet stran příloh: 10

Počet titulů českých použitých zdrojů: 17

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 3

Počet internetových zdrojů: 10

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Jansa